

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ФОНДІВ
ПРИВАТНИХ БІБЛІОТЕК ГАЛИЧИНИ
XVII — ПОЧАТКУ XX ст.: ДО ІСТОРІЇ ПИТАННЯ**

Наталія Кунанець

*доцент кафедри «Інформаційні системи та мережі», заступник
директора з наукової роботи НТБ Національного університету
«Львівська політехніка», канд. іст. наук*

Розглянуто основні принципи бібліофілства та формування приватних бібліотек у Галичині.

Ключові слова: *історія бібліотечної справи, приватні бібліотеки, книжкові фонди, власники книгозбірень.*

The article discusses the basic principles bibliofilstva and forming their own libraries in Galicia.

Keywords: *history of libraries, private libraries, book funds, owners books collections.*

Рассмотрены основные принципы библиофильства и формирование частных библиотек в Галичине.

Ключевые слова: *история библиотечного дела, частные библиотеки, книжные фонды, владельцы библиотек.*

Українські дослідники все частіше звертаються до об'єктивного вивчення історії національної культури. Формується нова концепція її розвитку, в якій провідне місце відводиться таким напрямом, як загальнолюдські цінності та творча роль особистості. Серед питань, що потрапляють у поле зору науковців, — діяльність видатних особистостей та формування їхніх приватних бібліотек. Безперечно, це вимагає переорієнтування суспільства на нові духовні, моральні цінності та сприймання історії нашої культури,

зокрема книгозбірень, що формувалися у різні історичні періоди, як скарбниць духовного спадку людства, усвідомлення їх частиною національної культури, своєрідним барометром рівня інтелектуального потенціалу народу. Відомості про приватні зібрання, які є яскравими осередками культури та просвітництва, а ті, що збереглися до наших днів, — національним надбанням нашого народу, дають можливість відчутти дух епохи та зрозуміти настрої у певний період нашої історії.

Мета статті — окреслити основні тенденції розвитку та концептуальні засади формування приватних бібліотек Галичини.

Історія приватних бібліотек привернула увагу дослідників порівняно недавно. Через те, що виявлення та опрацювання джерел є доволі складною і кропіткою справою, дотепер дослідники обмежувалися констатацією позитивних факторів у їх розвитку, вивчаючи питання облаштування бібліотек, особливості організації їх книжкових фондів та укладання каталогів. Дослідники розуміють, що, окрім перегляду архівних джерел, необхідною стає бібліографічна реконструкція, вивчення самих видань, дослідження екслібрисів, штампів, маргіналій.

У другій половині XVIII ст., в період становлення політичних, філософських, естетичних та етичних поглядів, під впливом просвітництва прагнення пізнання світу реалізовувалося різними методами. Один з них — колекціонування творів мистецтва, антикваріату та пам'яток книжкового мистецтва.

Слід зазначити, що формування власних бібліотек в історії культури Галичини завжди займало значне місце, окремі приватні бібліотеки приваблювали увагу дослідників. Зацікавлення приватними книгозбірнями поживавилось у 90-х рр. XX ст., коли актуалізувалися дослідження пам'яток національної культури й цінних книжкових колекцій. Основна увага приділялася зібранням, які вдалося зберегти і передати у фонди громадських книгозбірень, оскільки вони склали первинну основу багатьох великих бібліотек Галичини та стали вагомим джерелом поповнення їх фондів. Різні приватні книгозбірні досліджували Р. Біганський, М. Галушко, О. Дзьобан, Т. Литвин, О. Колосовська, М. Кольбух, однак цілісного дослідження цієї теми немає. Не розглядалася роль цих книгозбірень у формуванні книжкової та бібліотечної інфраструктури.

Для деяких власників книгозбірень, мотиваційним рушієм яких щодо формування книжкового фонду стає данина моді, на перший план виходить бажання використати книгу як певний символ, що свідчить про рівень інформаційної культури. Відбувається нівелювання книги як інформаційного джерела, а сама книга ставиться на рівень з іншими цінностями, що базуються на матеріалізмі, без врахування духовного фактору.

У кінці XIX — на початку XX ст. в Галичині спостерігалася ще одна тенденція в бібліофілстві. Концептуальна перевага віддавалася обґрунтованій вибірковості при формуванні фонду книгозбірні, спонукаючими чинниками були наукові зацікавлення власників, бажання надати в користування науковим осередкам, які навколо них гуртувалися, певний інформаційний ресурс, який сприяв би підвищенню ефективності наукових досліджень, а також бажання поламати певні стереотипи, що сформувалися в суспільстві.

Безперечно, в одній статті не можна проаналізувати всі приватні зібрання, що побутували в Галичині. Зупинимося на розгляді лише деяких з них — тих, які були яскравими прикладами бібліофілства, а згодом увійшли до фондів публічних бібліотек.

Джерела збирацьких традицій у середовищі духовенства сягають давнього минулого. Центрами книжкової культури були монастирі, соборні та парафіяльні церкви. Як свідчать історичні джерела, засновники та настоятелі багатьох монастирів самі створювали цінні книги або ж були бібліофілами. Тривалий час монастирі були основними осередками просвітництва, книгорозповсюдження та потужними центрами концентрації книг. Безперечно, книжкова тематика повинна була збігатися з інформаційними запитами духовенства, яке орієнтувалося на духовні та теологічно-повчальні напрями читання.

Особисті бібліотеки духовенства кінця XVII — першої половини XIX ст., окрім теологічної літератури, містили рукописні книги та збірники, переписані зі старовинних книг, давніх актів або друкованих видань. Залишилися скупі відомості про бібліотеку львівського офіціала Антіна Левинського [19], який тривалий час (до 1778 р.) редагував книги, що виходили друком у братській друкарні. Праці Антіна Левинського присвячені осмисленню минулого та церковно-політичних реалій сучасності в історії церкви (наприклад, «Походження і життя львівських єпископів грецького обряду») [32], тому можна припустити, що фонд книгозбірні, який

нараховував 120 назв (3 000 прим.), містив книги саме з галузі наукового зацікавлення власника. Очевидно, у фонді його бібліотеки були копії різноманітних документів з історії церкви, реєстрів та інвентарів, які священник опрацював у 1760–1770 рр. для укладання копіарії. Як зазначає В. Кметь, вони «є не лише надзвичайно цінним джерелом до історії Уніатської церкви XVI–XVIII ст., але й важливою підставою дослідження історії Православної церкви, української духовної культури XVI–XVII ст.» [22]. Поряд з тим у фонді бібліотеки було декілька розділів, критерієм розподілу на які була мова видання. Найчисельнішим був розділ латинських книг, серед яких — твори античних авторів (Вергілія, Езопа, Тита Лівія, Овідія, Саллюстія, Цицерона, Курція Руфа), а також книги з юриспруденції, хроніки Меховіти і Кромера. Кількість книг кирилицею була незначною, але вирізнялася цікавими творами: «Ключ розуміння» Йоаникія Гаятовського, «Вінець Христов» і «Огородок Марії Богородиці» Антонія Радивиловського, «Камінь віри» Стефана Яворського, «Розиск...» Дмитра Туптала (Ростовського), праця Гната Кульчинського з історії церкви в Україні та Білорусії («Specimen ecclesiae Ruthenae»), книга Кипріяна Жоховського про Люблінський собор 1680 р., Києво-Печерський патерик [20]. У 1758–1760 рр. Комісія Нунції підтвердила, що А. Левинський пожертвував бібліотеку на користь Ставропігії [18, с. 171]. Відомості про перехід зібрання у фонд бібліотеки Ставропігійського інституту відсутні.

Значною і достатньо цінною книгозбірнею володів граф, митрополит Галицький греко-католицької церкви, архієпископ, єпископ Кам'янця-Подільського, культурний і церковний діяч А. Шептицький (1865–1944) [42]. Для опрацювання книгозбірні та виокремлення низки видань, що склали основу бібліотеки «Студіону», був запрошений Б. Барвінський [39]. Бібліотека свідчила про широке коло зацікавлень митрополита, який не обмежувався літературою про становлення греко-католицької церкви в Галичині та її діяльність на теренах інших країн, і містила книги про Схід і східну церкву, колекцію документів про історію церкви XVII–XX ст., матеріали до бібліографії Й.-В. Рутського.

Зібрання книг священника В. Садовського нараховувало понад 350 назв у 370 примірниках і згодом стало складовою бібліотеки Національного музею.

У другій половині XIX ст. книги із приватних зібрань духовенства здебільшого складали основу фондів громадських бібліотек. У сільській місцевості це були невеличкі книгозбірні для поширення просвітництва серед сільського населення Галичини. Особисті бібліотеки більшої частини духовенства, яке проживало в сільській місцевості, були невеличкими і склалися в основному із книг, необхідних для проведення богослужіння та обов'язкових для читання кожним віруючим (Біблія, Євангеліє, Псалтир, Молитовники та ін.). У приватних бібліотеках сільського духовенства концентрувалась також теологічна, богословська догматична, філософська література; історичні твори, переважно з історії християнства і церкви, художня література [30]. Та все ж більшу частину бібліотек складали богослужбні книги.

Духовні особи ставали засновниками та організаторами книгозбірень теологічних товариств та духовних семінарій. Судячи з печатки на примірнику видання Антона Корчока «Die griechisch-katholische Kirche in Galizien» (Leipzig, 1921) із приватної бібліотеки І. Крип'якевича, особисту бібліотеку формував і верховний архієпископ, кардинал і митрополит Йосиф Сліпий (1892–1984). Але докладніших відомостей про його книгозбірню поки що віднайти не вдалося. Разом з тим Й. Сліпий ініціював створення книгозбірні Наукового богословського товариства ще до його заснування. Перебуваючи на посаді директора бібліотеки цього товариства (1923–1926), о. Й. Сліпий започаткував важливу акцію — «переглянути всі церкви та парохіяльні бібліотеки, в яких ще криються не раз великі цінності, заховані в воєнній лихоліттю, а які товариство, безумовно, мусить стягнути і врятувати перед загибеллю» [40, с. 9]. Як зазначають очевидці, у деяких парафіях були справді цінні скарби. Про це згадує В. Янів: «у 1925 р., як гімназійний учень, бачив я на дзвіниці у Старому Самборі залишені без ніякої опіки книжки старої бібліотеки, серед яких дослівно валялися стародруки з XVI ст.» [44, с. 28]. Й. Сліпий відвідав близько 30 церков, про що прозвітував на II Загальних зборах, однак точної кількості врятованих книг не вказав [26]. Як стверджує О. Колосовська, принаймні 19 кириличних стародруків потрапили до бібліотеки саме цим шляхом, оскільки в маргіналіях на стародрукованих виданнях з печаткою товариства, які зберігаються у фондах Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника,

зазначено: «книги надійшли з парафіяльних бібліотек і церков Львівської та Франківської парафій» [25, с. 98]. Книжки до фондів бібліотеки названого товариства надходили з приватних зібрань його членів — духовних осіб різного рівня.

Бібліотека П. Крип'якевича (1858–1914) — відомого вченого-теолога, історика, священика, викладача релігії в гімназіях, який був родом із Холмщини, але змушений переїхати до Львова після ліквідації в рідному краї унії, — складалася з 796 прим. [25, с. 98] цінних видань з історії церкви і теології — переважно латинських, грецьких, церковнослов'янських стародруків. Згодом книгозбірня увійшла до фондів бібліотеки Наукового товариства імені Шевченка.

Представники знатних родин були основними збирачами книг у кінці XVIII — на початку XIX ст. Відбувалася переорієнтація на нові захоплення та традиції, пов'язані із просвітництвом, прагненням прилучитися до освіти та науки. Бібліотеки формувалися цінними та рідкісними виданнями, які передавали дух епохи, кожна книга вирізнялася своєю індивідуальністю і набувала рис твору мистецтва. Найбільше значення мали часописи, які містили найактуальнішу інформацію з різних галузей науки.

З кінця XVIII ст. багаті родини Галичини почали колекціонувати книги, усвідомлюючи необхідність збереження для прийдешніх поколінь пам'яток писемності, які б «нагадували полякам їх минувшину та зігривали до праці для будучини» [28].

Ще одним відомим бібліофілом був польський науковець Й. М. Осолінський (1748–1826). Працюючи у Відні на посаді бібліотекаря королівської книгозбірні, граф захопився збиранням книг і з 1793 р. почав формувати приватну книгозбірню [59]. Його цікавили насамперед документи з польської історії та літературознавства [35]. Згодом Й. М. Осолінський вирішив створити велику книгозбірню в Галичині. Він неодноразово звертався до австрійського монарха з проханням надати дозвіл на заснування такої бібліотеки. У листі до графа Осолінського від 23 лютого 1809 р. цісар повідомив про надання такого дозволу [48, с. 29]. Це надихнуло графа, але він довго розмірковував, де краще розмістити бібліотеку: спочатку хотів заснувати книгозбірню в Тарнові, потім у Кракові, а згодом обрав для цього Львів [54, с. 2]. 4 червня 1817 р. Франц I підписав офіційний документ, яким надав

дозвіл [11] на створення бібліотеки у Львові та звільнив її від сплати посмертного та спадкового податку. Віденську приватну книгозбірню було спаковано у спеціально виготовлені дерев'яні коробки й 1827 р. перевезено з Відня до Львова [49, с. 34]. Дбаючи про подальшу долю свого зібрання, граф склав заповіт, згідно з яким усі його доходи повинні спрямовуватися на розвиток установи, що згодом отримала назву «Інститут ім. Оссолінських». Книгозбірня, яка входила до її складу, передавалася у вічне користування місту Львову [62]. Створивши комплексну наукову установу, граф М. Оссолінський поставив перед нею наукові, культурні та філантропічні завдання — видання часопису, організацію роботи наукового товариства і, звичайно, налагодження поступального розвитку наукової книгозбірні. У її фонді тематично можна виділити декілька розділів: література і мовознавство, історія, філософія, педагогіка, географія, природничі науки.

Яскравою колекцією у фонді закладу була колишня приватна бібліотека її куратора, що отримала назву «Бібліотека музею Любомирського (1817–1872)» [59]. «Музей» складався з шести відділів: археологічного, нумізматичного, історично-пам'яткового, галереї ікон, гравюр і зброї. Серед археологічних знахідок багато цінних предметів з доісторичних епох — кам'яної, бронзової та залізної [51]. Особливо цікавим було зібрання кераміки. Арсенал містив шаблі, ятагани, інкрустовані мушкети XVII ст., колекцію пістолетів. Частина гравюр була виконана на міді, дереві. Естампи представляли літографічні школи Німеччини, Голландії, Франції, Англії. У музеї були історичні портрети й картини Тиціана, Бацціарелло, Каналетто, Матейка, Родаковського, Брандта, Коссака, Похвальського й інших майстрів [51]. Книжкова та архівна частина містила цінні та унікальні пам'ятки історії та літератури Польщі.

Зібрання письменника, видавця Михайла Гвалберта Павліковського (1887–1970), яке також було виокремлено у фонді бібліотеки Національного закладу Оссолінських у структурний підрозділ, розпочало свою історію в Медиці як приватна книгозбірня, що мала перспективу публічного використання. Власник збирав видання з мистецтвознавства, малюнки та гравюри, що були яскравими зразками мистецьких шкіл Польщі. У 1921 р. зібрання передав до Оссолінеуму за заповітом власника [52] його внук з

умовою зберігати окремою збіркою, поділеною на п'ять розділів: 1) друковані видання та рукописи; 2) карти та атласи; 3) гравюри, рисунки та ікони; 4) нумізматику; 5) дипломи та документи [61]. Книжковий фонд містив 18 789 прим. видань польською і 2 714 прим. іншими мовами [10]. Галузевий спектр зібрання — історія, літературознавство, слов'янознавство. Кількість стародруків та бібліографічних унікумів досягала 5 351 прим. [50, с. 26], зокрема 100 інкунабул і «багато стародруків» [53]. Найціннішими можна вважати: «Acta Capituli Gen. Praedicat» (1565), Macieja «Dialogus de Corpore Chrisiti», Miechowity «Regimen salutis» (1519), описи Татр (XVIII, початок XIX ст.); рукописи: щоденник подорожі Д. Ходовецького з Берліна до Дрездена і Ліпська 1785 р., Романовського* «Дівчина з Занча», Поля «Mohort», інкунабули Т. Аквінського «Золоті пута чотирьох євангелістів» (друкарня Й. Верцеленза, 1494 р.) [24, с. 15-16], Бонавентури «Про праведний спосіб життя» (друкарня Й. де Кваренга, 1487 р.) [24, с. 15-16], Б. Клервоського «Бесіди про час і про святих з гоміліями шасливого Бернарда аббата Клерволеньського ордену цистеріанців з деякими листами його ж» (друкарня І. Спіри, 1495 р.) [24, с. 15-16] та ін. Багато малюнків виконали на замовлення Г. Павліковського в різних стилях відомі художники В. Келісінський, Й. Войнаровський, Р. Гадзевич, Т. Жебравський, Й. Глоговський, Ф. Лобеський та ін.

Діяльність М. Оссолінського стала зразком для прогресивної інтелігенції Галичини. Наслідуючи його, польський поет, літературознавець, уродженець села Колтова біля Золочева Віктор Баворовський (1826–1894) захопився колекціонуванням історичних документів і здобутків польської культури всіх епох та жанрів: рукописів, книг, дипломів, картин, гравюр [43]. У листі до Садока Баронча В. Баворовський поділився своїми планами: «Задумав утворити національний та науковий заклад на зразок закладу Оссолінських в сполученні з родинною ординацією» [60, с. 447]. На думку Баворовського, установа мала формувати бібліотечний фонд, сприяти розвитку книгозбірні та забезпечувати польських науковців історичними джерелами з питань полоніки.

Збирати книжкові фонди Баворовський почав від 30 років у родинному маєтку в Мишковичах під Тернополем. Згодом для створення

* Ініціали встановити не вдалося.

омріяної установи його колекцію перевезли до Львова і розмістили в отриманому в спадок будинку, спорудженому в XVII ст. на розі вулиць Липова і Сикстуська [55, с. 1] (нині вул. Дорошенка і Бібліотечна). Фонд бібліотеки поступово збагачувався виданнями з інших приватних зібрань або найціннішими їх частинами.

Серед цікавих бібліотек цього періоду — родова бібліотека сім'ї відомого галицького бібліофіла Юзефа Каласанта Дідушицького (1776–1847), відставного капітана, багатого землевласника, почесного члена Краківського наукового товариства, науковця та громадського діяча. 1812 р. сім'я почала колекціонувати книги з польської та світової літератури, рідкісні видання та зібрання іконографії. Приватна колекція зберігалася в маєтку Поториця (тепер Сокальського р-ну Львівської обл.) [21, с. 77]. Згодом вона отримала назву «бібліотеки Поторицької» (від назви маєтку) і стала основою бібліотеки Музею Дідушицьких. Без сумніву, представники всіх поколінь роду Дідушицьких були освіченими людьми. Захоплюючись природничими галузями, Дідушицькі збирали унікальний науковий матеріал. Згодом багато науковців дарували їм свої праці, тому не дивно, що в середині XIX ст. бібліотека поповнилася книгами наукового характеру.

Юзеф Дідушицький [17] захоплювався бібліофільством до кінця життя, але період найактивнішого збагачення його приватного зібрання припадає на час опіки над ним сина Володимира (1825–1899) [56], який зробив вагомий внесок у природничі науки. Саме він створив у Львові Природознавчий музей [57], і в нього виник задум відкрити сімейні фонди для широкого загалу користувачів, а для їх впорядкування запросити фахового бібліотекаря. З 1844 р. В. Дідушицький всіляко сприяв розвитку бібліотеки, використовуючи для цього свої зв'язки в науковому світі. У цілому бібліотека викликає повагу до її власників. У ній не було випадкових книг, усі вони дібрані дуже ретельно. Особливість книжкового складу бібліотеки Дідушицьких — переважання іноземної літератури, як оригінальної, так і перекладної. Власники намагалися придбати книги з тих галузей знань, до яких мали інтерес.

Досить добре досліджена бібліотека князя Юзефа Олександра Яблоновського (1711–1777), яка формувалася у трьох родових маєтках — Ляхівцях на Волині, Підгірцях і Яблуневі в Галичині. Як свідчать екслібриси у книгах, що вивчаються в Національній

бібліотеці України імені В. І. Вернадського [5], книгозбірня містила книги, отримані з німецьких і польських бібліотек та приватних зібрань, зокрема з бібліотеки поета і дипломата XVI ст. Яна Дантишка, мекленбурзького герцога Ульріха III, колишньої міської бібліотеки Кенігсберга, окремі книги, що походять із колекцій професорів німецьких університетів [6].

Особливу групу власників приватних бібліотек становили львівські службовці та науковці, які формували бібліотеки відповідно до фаху, дослідницької тематики або власних уподобань. Ці книгозбірні відіграли значну роль у розвитку бібліотечної справи регіону. До цього власників книгозбірень спонукали професійні та громадські інтереси. Крім того, вони оперативно реагували на зміни в суспільстві, сприяючи відкриттю громадських бібліотек та залученню до читання широких верств населення. Саме тому їх приватні зібрання становили основу книжкових фондів бібліотеки Наукового товариства імені Шевченка та Міської бібліотеки у Львові. Крім того, вони підтримували ці книгозбірні матеріально, оскільки основним мотиваційним фактором для них було збереження української та польської книжкової культури.

Доволі великою кількістю окремих зібрань та колекцій [27, с. 6-7], що походили з приватних бібліотек, вирізнялася бібліотека НТШ. Зокрема, вагомою була бібліотека відомого громадського діяча та письменника, класика української літератури, науковця Івана Франка (1856–1916) [12, с. 7]. Багато дослідників зверталось до її вивчення, однак повномасштабного дослідження так і не було здійснено. Цю книгозбірню І. Франко заповів «передати НТШ на його невідкличну власність» [16]. Після 1939 р. зібрання перейшло до фондів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника і згодом було перевезене до Києва в Інститут літератури НАН України [7].

Власник розділив свою книгозбірню на два розділи: рукописне зібрання, що містило понад півтисячі рукописів, та книжковий фонд обсягом майже сім тисяч примірників [27, с. 6]. У ній були книги з історії української та західноєвропейської літератури, історії релігії, філософії [27, с. 7], а також нотолінійні співаники — ірмолої XVI та XVII ст. (Долинянський, кінець XVI — XVII ст.), XVIII ст., 1839 р. (львівської церкви Успіння), II чверті XVIII ст. з київськими наспівами [45].

Значним було зібрання правничих видань з приватної книгозбірні письменника, публіциста, педагога, громадського діяча О. Кониського (1836–1900) [8], яке містило 392 видання [37], подаровані ним самим, а понад 550 прим. [23] були передані після його смерті. Тематичний склад зібрання ще раз свідчить, що О. Кониський добре відомий як письменник, критик, публіцист, літературознавець, громадський і культурний діяч, але поза увагою дослідників залишається його юридична діяльність, його внесок у розвиток правової думки в Україні другої половини XIX ст., погляди у сфері кримінального права та проблем шкільної народної освіти, недільних шкіл, мови викладання, підготовки підручників за умов національного гніту України.

Кількісно вирізнялося зібрання відомого українського філософа В. Лесевича (1837–1905), який тривалий час жив у Росії і ґрунтовно вивчав напрями західноєвропейської філософії, особливо позитивізм, залишаючись його популяризатором і пропагандистом, пройшовши шлях від позитивізму О. Конта до емпіріо-критицизму німецької критичної школи Авенаріуса — Герінга. Він також займався з'ясуванням сутності соціології, її місцем у системі наук, питаннями прогресу. Саме тому його приватна бібліотека містила понад три тисячі примірників видань з історії та теорії філософії, переважно європейських філософів-класиків [41], та велику кількість словників. Мовний аспект видань був дуже широким: англійською, французькою, німецькою, італійською, іспанською та російською мовами. Власник возив з собою книгозбірню, подорожуючи просторами Росії та Європи.

Схожою за тематикою була й бібліотека д-ра І. Мандичевського (1854–1925), що містила кількості книг з питань західноєвропейської філософії [14, с. 5] та права. Ще у студентські роки І. Мандичевський протягом тижня мандрував по Галичині, збираючи краєзнавчі матеріали, які згодом використав у дослідженнях і які вплинули на формування книгозбірні. Його публіцистична діяльність у цей період пов'язана з популяризацією у Східній Галичині ідеалів рівності, свободи, посиленням акценту на соціальних обставинах.

Зібрання українського геолога, професора Львівської політехніки Ю. Медведського (1845–1918) окреслює галузь дослідницьких зацікавлень ученого — геологічні й палеонтологічні дослідження на землях Прикарпаття, вивчення геологічної будови копалень

солі у Велічці та Бохні, складання геологічної карти європейської частини Росії та ін. Ю. Медведський отримав широке визнання в науковому світі, його неодноразово обирали ректором Політехнічної школи, а викладацька діяльність була пов'язана також з кафедрою мінералогії Львівського університету. Бібліотечне зібрання Ю. Медведського нараховувало 1 964 видання [14, с. 5] з проблем геології, фізичної географії Галичини і Карпат.

Книгозбірня організатора і засновника багатьох економічних установ, визначного господарського і просвітянського діяча, сеймового і парламентарного посла, відомого українського адвоката проф. Є. Олесницького після передачі до фонду бібліотеки НТШ нараховувала 2 450 видань [14, с. 5], тематика яких окреслювала коло його зацікавлень. Зокрема, основу книгозбірні складали праці з економіки, правознавства, теоретичних засад розвитку економічної й політичної думки в Галицькій Україні, політичної історії, зібрані під час численних мандрівок Австро-Угорщиною та Росією. З іменем Є. Олесницького також пов'язана доля багатьох книгозбірень Галичини. Обіймаючи посаду голови студентського товариства «Дружній Лихвар», очолюючи українське господарське товариство в Галичині «Сільський господар», перебуваючи у товаристві «Просвіта», Є. Олесницький брав участь у формуванні книгозбірень цих спілок.

Потребує докладного дослідження книгозбірня доктора філософії, відомого мовознавця І. Зілинського, що в 1918 р. містила 2 406 видань [14, с. 5] з галузі філології, мовознавчих досліджень, зокрема діалектології української мови.

Не знайшла свого дослідника і приватна бібліотека українського громадсько-політичного діяча, педагога, історика, публіциста, видавця Олександра Барвінського, що в 1918 р. налічувала 576 видань [14, с. 5]. Авторські зацікавлення активно вплинули на тематику формування фондів книгозбірні, до складу якої входили видання з проблем педагогіки, історії, української літератури. Очолюючи в 1891–1896 рр. Українське педагогічне товариство, Олександр Барвінський зумів налагодити активну роботу спілки, скерувати розвиток мережі книгозбірень товариства. Очевидно, плідна співпраця з НТШ та посада голови цієї спілки (1892–1897) зумовили передачу його приватного зібрання до фондів бібліотеки цього товариства.

Книгозбірня видатного медика, державного секретаря охорони здоров'я ЗУНР, творця студентського товариства «Медична Громада», Лікарського товариства, Українського шпиталю у Львові І. Курівця нараховувала 1 030 книг [14, с. 5] з медицини. Працюючи керівником Українського шпиталю, І. Курівець виділив одну з кімнат першого поверху для розташування бібліотеки Лікарського товариства.

Серед добродіїв, які активно сприяли розбудові Міської книгозбірні, були Є. Баревич, М. Гавалевич, Т. Рутовський, Т. Солтис, К. Бруханський, Я. Пташнік, З. Драговський, В. Лозинський. Особливість особистих бібліотек львівських службовців полягала у високому становищі власників, що потрапили до Львова випадково.

Адвокат, бібліофіл, урядник пошти і телеграфу Є. Баревич (1863–1917) [2] був достатньо відомою особистістю в культурному житті міста. Його книжкове зібрання нараховувало понад 10 000 томів [46, с. 60]. Тематичний спектр цих видань був доволі широким: правознавство, політика, історія, літературознавство та мистецтвознавство. У книгозбірні Є. Баревича були також конспекти лекцій з психології професора Браєра, бібліографія до історії Правобережної України, Польщі, Білорусії та Литви за XVIII–XIX ст., історико-географічні описи міст і сіл Галичини, зокрема Куликова, Кривців, Старого Села. Вирізнялася у фонді збірка ліричних, побутових та історичних віршів про українських козаків. Про літературні вподобання власника свідчили виписки із творів Р. Бернса, переклади п'єс В. Шекспіра.

Доволі велику особисту бібліотеку мав директор театру М. Гавалевич (1852–1910), відомий польський письменник, театральний діяч. Він закінчив Краківський університет і Технічний інститут, співпрацював з «Tygodnikiem powszechnym», друкуючи фейлетони та редагуючи часопис. З 1868 р. розпочалася його літературна діяльність, зокрема з'явилися п'єси (спершу одноактні), які згодом ставилися у львівському театрі. Намагаючись вводити до репертуару театру кращі твори драматургії, формував із них власну книгозбірню. Його зібрання містило видання з літератури, історії, драматургії [47, с. 13].

Т. Рутовський (1852–1918) [38] формував власну книгозбірню виданнями класичних творів польських і зарубіжних авторів з питань історії мистецтва, економіки, філософії та соціології. Власник

був високоосвіченою людиною, сприяв заснуванню Міської образотворчої галереї, Міської бібліотеки. Зробив блискучу кар'єру, пройшовши по службовій ієрархії до посади президента Львова. Вивчав право у Віденській політехніці, згодом навчався на факультетах права та філософії цього ж навчального закладу. Отримав ступінь доктора філософії. Його таланти проявилися у багатьох галузях: як суспільно-політичного діяча, журналіста, публіциста, депутата Крайового сейму у Львові, економіста, мецената культури. Місто, яке залишилося без засобів до існування після Першої світової війни, вижило завдяки матеріальній підтримці Т. Рутівського. Його діяльність у галузі культури сприяла активному її розвитку у Львові та пробудженню потреби в меценатстві в польській громаді міста. Збереглися його конспекти, записи, статті та виписки про художників і митців Польщі та Західної Європи, які свідчили про чудовий художній смак її власника [38].

Історик культури, мистецтвознавець, письменник, журналіст, публіцист В. Лозинський (1843–1913) [31] збирав документи з історії мистецтва і музеєзнавства. У книгозбірні були каталоги приватної колекції творів мистецтва, рукописні праці з історії церковного живопису в Україні, розвитку золотарства у Львові в давні часи, праця «Prawum i lewem», повість «Око пророка». Про вподобання власника свідчать виписки з наукових праць і архівних документів з історії Польщі XV–XVII ст., документи про відносини українців та євреїв на галицьких землях у XVII ст., соціальне становище польської шляхти у XVII ст., генеалогії давніх шляхетських родів, відомості про побут і звичаї в Україні та Білорусії в XVII ст. Привертав увагу рукопис дослідження В. Дідушицького «Богородчанський іконостас».

Історик держави та правознавець, який брав участь у пологдженні конфлікту між Польщею та Угорщиною в Татрах, О. Бальцер (1858–1933) розпочав формувати власну бібліотеку ще до того, як отримав науковий ступінь доктора права в Ягеллонському університеті в Кракові. Переїхавши до Львова, перевіз також і своє приватне зібрання. Від 1887 р. обіймає посаду професора Львівського університету, на якій пропрацював до 1933 р., одночасно (з 1901 р.) отримавши посаду директора Архіву міських і земських актів у Львові.

Приватне зібрання О. Батовського [55] нараховувало декілька тисяч книг з історії теології, польського права і давньої польської літератури, полоніки XVI–XVII ст., а також колекцію емігрантських часописів, понад 100 рукописів, значну кількість гравюр, що стосуються історії Польщі, колекцію портретів К. Мацевича тощо. Комплектування фонду було пов'язано з особистими зацікавленнями власника, який перебував під впливом сучасних йому модних тенденцій.

У фонді бібліотеки товариства «Просвіта» вирізнялася колекція, яка походить з приватної бібліотеки Ф. Ржегоржа (1857–1899) [29]. Відповідно до волі вченого бібліотекар упорядкував і розмістив її в окремі шафі. 1896 р. у журналі «Zlata Praha» повідомлялося, що «Ржегорж, від'їжджаючи у 1890 р. з Галичини, назавжди залишив русинам свою «чеську» бібліотеку, що налічувала декілька тисяч томів, і, по можливості, постійно її поповнює» [4, с. 41]. Вона нараховувала 409 назв видань (560 прим.) [9] історичного, географічного і природничого спрямування [3]. Подальша доля цього зібрання дуже цікава. Після реорганізації 1926 р. бібліотеки «Просвіти» і передання масиву наукових видань, що накопичувався в її фонді впродовж тривалого часу, до бібліотеки НТШ колекція також опинилася в бібліотеці наукового товариства, а вже 1940 р. увійшла до фондів ЛНБ ім. В. Стефаніка і нині зберігається як окрема колекція у фонді відділу україніки [34, с. 132].

Цінним здобутком була приватна бібліотека українського вченого-філолога і громадського діяча, доктора філософії, члена-кореспондента Польської АН Омеляна Огоновського (1833–1894) [13, с. 17]. Як мовознавець він виступав прибічником формування української літературної мови на народно-розмовній основі із застосуванням етимологічного правопису. Саме цей напрям наукових зацікавлень дослідника став основою тематичного спрямування при формуванні приватної бібліотеки, яку він «записав» «Просвіті». Про книгозбірню залишилися скупі відомості — було багато цінних видань, передовсім з мовознавства.

Доля приватних бібліотек незвична. Переїзди у зв'язку зі зміною місця проживання їх власників не сприяли збереженню фондів, деякі приватні зібрання при цьому розпорошувалися. Часто це відбувалося внаслідок усвідомлених дій власників, коли вони жертвували

свої книги для заснування нових громадських бібліотек чи поповнення фондів уже існуючих. Ці книги й навіть цілісні бібліотеки, осідаючи у фондах громадських бібліотек, продовжували «жити», стаючи унікальним культурним надбанням.

Нааявність у Галичині значної кількості приватних книгозбірень сприяла формуванню в бібліотеках Львова «історико-культурних фондів». Бібліотекам передавалися окремі, подекуди впорядковані та каталогізовані, зібрання, колекції й цілісні приватні бібліотеки. Безперечно, їх формування було результатом планомірної і кропіткої роботи колишнього власника. Отримували колекції переважно як дари, однак у деяких випадках їх купували. Більшість меценатів наполягала на виокремленні їх дарів в окремі структурні підрозділи фондів. Склад колекцій та зібрань віддзеркалював суспільні процеси [1], коло фахових та особистих зацікавлень власників, їх літературні й мистецькі смаки. Деякі власники захоплювалися колекціонуванням поточної книжкової продукції, проте значна кількість бібліофілів накопичувала унікальні та рідкісні видання, що було проявом загальних тенденцій суспільства означеного історичного періоду, спрямованих на збереження національної культури в умовах бездержавності. Деякі зібрання формувалися за фаховою тематикою, що відповідало професії збирача. Вважається, що основна цінність вузькопрофільних зібрань діячів культури та науки саме в їх тематичному наповненні [15, с. 131].

1. *Арсирій С.* Історія бібліотечної справи на західноукраїнських землях: досвід і проблеми вивчення / *Арсирій Світлана* // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника : [зб. наук. праць]. — Львів, 2002. — Вип. 9/10. — С. 77-88.
2. Баревич Євген, засновник Львівської міської б-ки // ЦДІА України у Львові. — Ф. 99.
3. Бібліотека [Францішека Ржегоржа] // Діло. — 1891. — 20 марта (чис. 65). — С. 3.
4. *Біганський Р. М.* Францішек Ржегорж як колекціонер книжок та його особиста бібліотека / *Р. М. Біганський* // Бібліотекознавство та бібліографія / АН УРСР, ЛНБ ім. В. Стефаника. — Львів, 1982. — С. 35-51.
5. *Булатова С.* Екслібриси в книжковому зібранні Яблоновського / *Світлана Булатова* // Бібліотечний вісник. — 1997. — № 1. — С. 20-29.

6. Булатова С. О. Книжкове зібрання роду польських магнатів Яблоновських XVII — сер. XIX ст.: походження, доля та історико-книгознавча реконструкція : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.08 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / Булатова Світлана Олегівна ; НАН України, НБУВ. — Київ, 1999. — 20 с.
7. Гуменюк М. П. Книга і праця — великі дві сили : [Книга в житті І. Я. Франка] / М. П. Гуменюк // Жовтень. — 1966. — № 2. — С. 91-93.
8. Дзьобан О. О. Меморіальна бібліотека Олександра Кониського в НТШ / О. О. Дзьобан // Бібліотека Наукового Товариства ім. Шевченка: книги і люди : матеріали круглого столу. — Львів, 1996. — С. 29-35.
9. Діло. — 1891. — 1 квіт.
10. Документи «Оссолінеуму» про прийняття бібліотечних фондів Яна Гвальберта Павліковського. 1921 // ЛІННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 54, оп. II, од. зб. 57. — 196 арк.
11. Документи про заснування бібліотеки «Оссолінеум» (дозвіл цісаря Франца I) // ЛІННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 54, оп. I, од. зб. 1. — 6 арк.
12. Дорошенко В. Іван Франко / Дорошенко В. — Львів, 1926. — 23 с.
13. Дорошенко В. «Просвіта», її заснування й праця: короткий історичний нарис з додатком про «Просвіти» в інших країнах / Дорошенко В. — Філадельфія, 1959. — 103 с.
14. Дорошенко В. Стан бібліотеки в рр. 1914–1920 / Дорошенко В. — Львів, 1921. — 82 с.
15. Дубровина Л. А. Исторические коллекции книг и библиотечных собраний и существование их организации и хранения / Дубровина Л. А., Муха Л. В. // Прогрессивные библиотечные технологии: организация и управление : сб. науч. трудов. — Киев : Наук. думка, 1989. — С. 127-133.
16. Заповіт І. Франка // ДАЛО. — Ф. 12, оп. 23, спр. 1. — Арк. 1.
17. Звіти й анкети про стан та роботу Поторицької бібліотеки // ЛІННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45, оп. 3, од. зб. 1880. — 37 арк.
18. Зубрицький Д. Летопись Львовскаго Ставропигіального Братства, по древним документам / Діонисій Зубрицький. — Львов : Ставропигійский ин-т, 1926. — 173 с.
19. Інвентар бібліотеки А. Левинського // ЦДІА України у Львові. — Ф. 129, оп. 1, спр. 1217. — Арк. 137-138.
20. Ісаєвич Я. Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми / Ярослав Ісаєвич. — Львів, 2002. — Режим доступу: <http://izbornuk.org.ua/isaevych/is31.htm>

21. *Карольчак К.* Зв'язки Дідушицьких зі Львовом / *Казимир Карольчак* // *Lwów — miasto, społeczeństwo, kultura.* — Kraków, 1998. — Т. 2. — С. 75-95.
22. *Кметь В. Ф.* Львівська єпархія у XVI — на початку XVII століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / *Кметь Василь Федорович* ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. — Львів, 2001. — 21 с.
23. Книга обліку подарованої літератури. 1905-1914 // ЦДІА України у Львові. — Ф. 309, оп. 1, спр. 853. — Арк. 15.
24. *Коваль-Гнатів Д. Ю.* Венеціанські інкунабули у збірці Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України / *Д. Ю. Коваль-Гнатів* // *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника : [зб. наук. праць].* — Львів, 1995. — Вип. 3. — С. 12-28.
25. *Колосовська О.* Кириличні стародруки з бібліотеки Богословського наукового товариства у Львові (на матеріалах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника АН України) / *Ольга Колосовська* // *Історія релігій в Україні : тези повідомлень IV круглого столу, 9-10 трав. 1994, Львів.* — Львів ; Київ, 1994. — С. 97-98.
26. *Колянковський М.* Про долю бібліотеки Богословської Академії / *Колянковський М.* // *Світильник істини: джерела до історії Української католицької Богословської Академії у Львові: 1928–1944: з нагоди її 50-літнього ювілею.* — Торонто ; Чикаго, 1983. — С. 524.
27. *Кревецький І.* Бібліотека Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові / *Кревецький І.* — Львів, 1923. — 16 с.
28. *Кревецький І.* Ossolineum. 1828–1928 / *Кревецький І.* // *Нова зоря.* — 1928. — Чис. 39. — С. 6.
29. *Кунанець Н.* Бібліотеки товариства «Просвіта»: особливості діяльності / *Наталія Кунанець* // *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника : [зб. наук. праць].* — Львів, 2003. — Вип. 11. — С. 181-188.
30. *Кунанець Н.* До історії бібліотек у Західній Україні (1848–1900 рр.) / *Кунанець Наталія* // *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника : [зб. наук. праць].* — Львів, 2002. — Вип. 9/10. — С. 89-98.
31. Лозинський Владислав (1834–1914), письменник, історик // ЦДІА України у Львові. — Ф. 135.
32. Матеріали по истории унии православной церкви с католической (1599–1775) // ЦДІА України у Львові. — Ф. 201, оп. 46, спр. 31. — Арк. 67-105.
33. Матеріали в справі штату Поторицької бібліотеки // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 45, оп. 3, од. зб. 1882, п. 213. — 16 арк.

34. *Наконечний С. П.* Формування фондів філіалу бібліотеки на основі вивчення їх складу та використання / *С. П. Наконечний* // Бібліотека, книга, читач : [зб. наук. праць]. — Київ : Наук. думка, 1987. — С. 131-136.
35. Оссолінеум. Бібліотека. Збірка рукописів // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 9, од. зб. 499. — 23 арк.
36. Оссолінеум. Львів. Матеріали до колишнього ювілею Оссолінеума (вирізки з газет) [1927/1928 р.] // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 9, од. зб. 301. — 72 арк.
37. Протокол засідання членів правління (1893–1902) // ЦДІА України у Львові. — Ф. 309, оп. 1, спр. 33. — Арк. 22.
38. Рutowський Тадеуш (1850–1918), президент м. Львова // ЦДІА України у Львові. — Ф. 79.
39. *Сварник Г. І.* Барвінський Богдан Олександрович / *Г. І. Сварник* // Енциклопедія Сучасної України. — Київ, 2003. — Т. 2 : Б-Біо. — С. 242-243.
40. *Сліпий Й.* Богословське наукове товариство та його статуги / *Сліпий Й.* — Львів, 1924. — 19 с.
41. Справозданє за 1906 р. Діяльність виділу // Хроніка НТШ. — 1907. — Вип. 1, ч. 29. — С. 1-8.
42. Шептицький А. (1865–1944), митрополит // ЦДІА України у Львові. — Ф. 358.
43. *Щурат В.* З історії памяток нашої культури / *Щурат В.* // Діло. — 1913. — 13 груд. (чис. 278). — С. 5-6.
44. *Янів В.* Студії та матеріали до новішої української історії / *Янів В.* // Нарис історії Українського богословського наукового товариства: в 45-ліття заснування ; з передм. *Н. Полянської-Василенко.* — Мюнхен, 1970. — С. 27-30.
45. *Ясиновський Ю. П.* Нотний Ірмолой з колекції Івана Франка / *Ю. П. Ясиновський* // Бібліотека, книга, читач : [зб. наук. праць]. — Київ : Наук. думка, 1987. — С. 104-112.
46. *Badecki K.* Biblijoteka miejska / *Badecki K.* // Publiczne biblioteki lwowskie: zarys dziejów / pod red. *L. Bernackiego.* — Lwów, 1926. — S. 57-63.
47. *Badecki K.* Biblijoteka publiczna miasta Lwowa / *Badecki K.* — Lwów, 1939. — 38 s.
48. Dublety Ossolineum i innych lwowskich bibliotek // *Maresz B.* Ze Lwowa do Katowic: przedwojenne księgozbiory lwowskie i kresowe w Bibliotece Śląskiej / *Barbara Maresz.* — Katowice, 2002. — S. 23-34.

49. *Fischer A.* Zakład Narodowy im. Ossolińskich: 1817–1917 / *Fischer Adam.* — Lwów, 1917. — 85 s.
50. *Gębarowicz M.* Biblioteka Pawlikowskich / *Gębarowicz M.* // Publiczne biblioteki lwowskie: zarys dziejów / pod red. *L. Bernackiego.* — Lwów, 1926. — S. 24-28.
51. *Gębarowicz M.* Muzeum imienia XX Lubomirskich / *Gębarowicz M.* // Publiczne biblioteki lwowskie: zarys dziejów / pod red. *L. Bernackiego.* — Lwów, 1926. — S. 22-24.
52. *Grekowiczówna M.* Biblioteka im. Pawlikowskich przenosi się do Ossolineumu / *Grekowiczówna M.* // *Gazeta Wieczorna.* — 1921. — № 5870.
53. *H. D.* Biblioteka Pawlikowskich / *H. D.* // *Nowa Polska.* — 1920. — № 16.
54. *Jankowerny W.* Zawsze pod kopułą: 150 lat Ossolineum / *Wojciech Jankowerny, Jan Okopień.* — Warszawa, 1970. — 232 s.
55. *Kotula R.* Biblioteka Wiktora Baworowskiego we Lwowe / *Kotula Rudolf.* — Lwów, 1926. — 14 s.
56. *Loges Marjan.* Des Biblioteka ordynacji hr Dzieduszyckich / *Loges Marjan* // Publiczne biblioteki lwowskie: zarys dziejów / pod red. *L. Bernackiego.* — Lwów, 1926. — S. 54-60.
57. Muzeum im. Dzieduszyckich. — Lwów, 1886. — 308 s.
58. Ossolineum: (історична довідка про бібліотеку «Оссолінеум») // ЛННБ України ім. В. Стефаніка. Відділ рукописів. — Ф. 9, оп. VII, од. зб. 3896/3. — 6 арк.
59. [*Siarzyński Francizek*]. Sprawa o założeniu i stanie zbioru narodowego imienia Książąt Lubomirskich, Muzeum Lubomirianum, i uczynionych dlań darach / *Fr. S.* // *Czasopismo naukowe Księgobioru publicznego im. Ossolińskich.* — 1828. — R. 1. — Z. 4. — S. [135]-154.
60. *Szocki J.* Księgozbiór Wiktora Baworowskiego — lwowskiego kolekcjonera i fundatora biblioteki / *Józef Szocki* // Lwów — miasto, społeczeństwo, kultura. — Kraków, 1998. — T. 2. — S. 446-451.
61. *Treter M.* O stanie rzeczy w Bibliotece Pawlikowskich / *Treter M.* // *Nowa Polska.* — 1920. — № 25.
62. Ustawy Zakładu narodowego imienia Ossolińskich. — Lwów, 1935. — S. 23-26.